

ДИТИНСТВО ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Дитинство – соціальний феномен, фактор створення нового світового порядку, невід’ємна частина способу життя та культури людства; соціальне явище, яке визначає роль, місце і становище дітей у державі і суспільстві, стан та рівень ставлення дорослих до дітей, створення достатніх і справедливих умов для виживання та розвитку дітей, для захисту їхніх прав шляхом формування та реалізації адекватної соціальної політики держави. Професор В. Зеньковський, психолог і педагог, богослов і філософ, назвав дитинство «золотим часом життя» [2]. За словами В. Сухомлинського дитинство – «...найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє неповторне життя...» [3, с. 109].

Надзвичайної ваги й значущості проблема дитинства набуває в ситуації структурних змін, які останні десятиріччя переживає українське суспільство, що ставлять під загрозу й підготовку індивіда до ефективної життєдіяльності і перспективи розвитку держави.

Традиція вивчення дитинства зумовлена історичним розвитком гуманітарного наукового знання. Осмислення дитинства особливо активно проводилося у рамках педагогіки та вікової психології. В цьому аспекті особливо важливими є дослідження Л. В. Божовича, Л. С. Виготського, А. А. Деркача, А. Н. Леонтьєва, А. С. Макаренка, М. Монтесорі.

Грунтовне та всеохоплююче визначення категорії «дитинство» дає академік А. М. Богущ: «Дитинство – це період народження і становлення особистості з її майбутніми духовними і моральними цінностями, період пізнання соціуму і її величності Людини; відкриття дитиною царини життя на планеті Земля в усьому його розмаїтті, з усіма позитивними і негативними проявами; це перші кроки навчання; це жадоба знань, це перші радощі, перші розчарування і перші сльози... Це нарешті фундамент становлення громадянина і патріота своєї країни» [1].

На думку ученого-психолога Д. Фельдштейна дитинство – це не просто сукупність дітей: не тільки об’єкт дії так званого «дорослого» світу, але й особливе цілісно представлене соціальне явище, що перебуває у складних зв’язках зі світом, стійко зберігає визначені закономірності власного розвитку, від яких багато в чому залежать принципи організації відносин «дорослого» суспільства і дитинства. Визнаючи дитинство як «активну, рушійну частину єдиного соціуму», Д. Фельдштейн звертає увагу на продуману структурування простору між світами дорослих і дітей, пошук «конструктив» перетворення дитини в суб’єкт діалогу з дорослими, механізмів реалізації взаємодії дорослих і дітей [4, с. 9, 17, 23, 27–28].

Соціально-філософський аналіз феномена дитинства орієнтує на осмислення його як цілісного та унікального періоду життя людини, що зумовлює необхідність вивчення цього феномену шляхом інтеграції знань

про природні, генетичні, соціальні та історичні компоненти буття дитини. Призначення дитячого періоду в житті людини – це пізнання цілей і смислів початку її буття. У дитячому світі відбувається формування комплексу уявлень стосовно пізнання світобудови та суспільства, визначення засобів досягнення та засвоєння своєї ролі та місця у дорослому житті. Дитинство як цілісний інтегративний соціокультурний просторово-часовий феномен має важливе значення у суспільстві й культурі, оскільки не тільки закладає основи розвитку майбутніх поколінь, а й визначає рівень соціокультурного розвитку соціуму.

Не можна забувати про те, що діти були, є і будуть основною цінністю нашого суспільства. Від того, якими будуть наші діти, залежить майбутнє українського суспільства. Формування особистості дитини не відбувається автоматично, всупереч модним педагогічним уявленням про «природний і спонтанний» саморозвиток, якому будь-яке соціальне сприяння тільки заважає. Цей процес передбачає низку заходів, зокрема: поліпшення становища дітей в Україні; цілеспрямовану підготовку підростаючого покоління до ефективної життєдіяльності; орієнтація на індивідуальне розкриття творчого потенціалу засобами освіти; всебічне розширення комунікативних компетенцій дитини, розвиток її толерантності у спілкуванні; залучення дітей до національної культури. Саме компетентність, відповідальність і добра воля батьків, педагогів, лікарів і представників органів влади забезпечать повернення, здавалося б, приречених дітей із майже небуття до повноцінного життя, до становлення самобутньої і впевненої в собі особистості.

Таким чином, період дитинства – це важливий етап в житті кожної людини, коли вплив об'єктивних чинників розвитку максимально великий, а свідома самодетермінація (самовизначення, самовиховання) перебувають у процесі становлення і вимагають відповідних соціальних умов (включаючи педагогічне сприяння) для свого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Парадигма дитинства у контексті розвитку особистості дошкільника / А. М. Богуш // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Г. Сковороди: науково-теоретичний часопис. – Переяслав-Хмельницький. – 2003. – С. 92–99.
2. Зеньковский В. В. Психология детства / В. В. Зеньковский – М. : Academia, 1996. – С. 295–306.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти т. – Т. 3. / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1977. – 670 с.
4. Фельдштейн Д. И. Социальное развитие в пространстве-времени Детства / Д. И. Фельдштейн – М. : Московский психолого-социальный институт, 1997. – 160 с.